

Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en
Milieubeheer

> Retouradres Postbus 20951 2500 EZ Den Haag

Mevrouw M. Bos

LELYSTAD

Datum **28 APR. 2010**

Betreft **Besluit op bezwaarschrift inzake AVEBE-wijzigingsvergunning DGM/SAS IM 04-004/01**

Geachte mevrouw Bos,

Bij brief van 20 januari 2010, aangevuld bij brief van 24 februari 2010 en bij brief van 28 februari 2010, hebt u, ook namens mevrouw W. van Dort, Stichting VoMiGEN en de European GMO-free Citizens, Europees Consumentenplatform,igt bezwaar gemaakt tegen het besluit van mijn ambtsvoorganger van 4 december 2009, kenmerk DGM/SAS IM 04-004/01, waarbij de vergunning van AVEBE, kenmerk DGM/SAS IM 04-004, voor de introductie in het milieu van genetisch dan gemodificeerde aardappelplanten met een verlaagd amylosegehalte door middel van veldproeven in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Eemsum, Emmen, Pekela en Veendam, is gewijzigd. De wijziging betrof het toevoegen van een extra kgz construct, pBINAW4 genaamd.

Op 15 maart 2010 is een hoorzitting gehouden. Tijdens die hoorzitting hebt u een pleitnota overhandigd en de bezwaren toegelicht. Ook hebt u een aantal brieven van zogenoemde Gentechvrije Burgers laten voorlezen. Het definitieve verslag van de hoorzitting treft u als bijlage aan.

Bij brief van 2 april 2010 heeft de secretaris van de hoorcommissie u gevraagd nadere informatie te verschaffen, onder andere naar aanleiding van recente uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State over het belanghebbende-begrip.

In uw brief van 7 april 2010 en in uw brief van 23 april 2010 hebt u op het informatieverzoek gereageerd.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift

Uw bezwaarschrift, waarin u ook namens anderen bezwaar maakt, is tijdig ingediend maar voldoet niet voor alle bezwaarmakers aan de ontvankelijkheidseisen die worden gesteld aan de behandeling van een bezwaarschrift. Het gaat hier om de vraag in hoeverre u, mevrouw W. van Dort, Stichting VoMiGEN en de European GMO-free Citizens, Europees

**Portefeuille
Plaatsvervangend
Secretaris-Generaal**
Directie Bestuurlijke en
Juridische Zaken
Unit Bezwaar en Beroep

Rijnstraat 8
Postbus 20951
2500 EZ Den Haag
Interne postcode 880
www.vrom.nl

Contactpersoon
Mr. C.R. Langius

T 070 - 339 3791
F 070 - 339 1359

Kenmerk
BJZ2010013275

Bijlage(n)
Verslag hoorzitting

Consumentenplatform, als belanghebbenden bij het besluit van 4 december 2009 kunnen worden aangemerkt.

**Portefeuille
Plaatsvervangend
Secretaris-Generaal**
Directie Bestuurlijke en
Juridische Zaken

Op grond van artikel 8:1, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht (Awb), in samenhang met artikel 7:1 van de Awb kan een belanghebbende tegen een besluit bezwaar maken.

Kenmerk
BJZ2010013275

Ingevolge artikel 1:2, eerste en derde lid, van de Awb, wordt onder belanghebbende verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken. Ten aanzien van rechtspersonen worden als hun belangen mede beschouwd de algemene en collectieve belangen die zij krachtens hun doelstellingen en blijkens hun feitelijke werkzaamheden in het bijzonder behartigen.

In een aantal recente uitspraken, zie bijvoorbeeld ABRS 200809496/1/M1 en ABRS 200902058/1/M1, heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (de Afdeling) zich uitgesproken over het belanghebbende-begrip bij vergunningen die op grond van artikel 23 van het Besluit genetisch gemodificeerde organismen milieubeheer worden verleend of gewijzigd. Volgens de Afdeling zijn naast de aanvrager onder meer eigenaren en bewoners van percelen waarop gevolgen van de veldproeven kunnen worden ondervonden, belanghebbenden. Een appellant die woonachtig is dan wel biologische landbouw uitoefent op een perceel in een van de gemeenten waarin een veldproeflocatie ligt die bij wijzigingsbesluit aan de vergunning is toegevoegd, is een belanghebbende. Gelet op de ligging van de woning, de aard en de omvang van de activiteiten kan op voorhand niet worden uitgesloten dat appellant ter plaatse van zijn woning dan wel perceel milieugevolgen van de besluiten tot vergunningwijziging kan ondervinden, aldus de Afdeling.

Daarmee verruimt de Afdeling het criterium dat mijn ambtsvoorganger hanteerde, maar geeft zij niet expliciet een buitengrens aan. Volgens mijn ambtsvoorganger was belanghebbend degene die binnen een afstand van 100 meter van een veldproeflocatie woont dan wel eigenaar of pachter van een perceel is en kan aantonen dat hij in zijn belang is geschaad.

Gelet op het door de Afdeling gehanteerde belanghebbende-begrip wordt door mij in het kader van het nu aangevochten wijzigingsbesluit als belanghebbende aangemerkt degene wiens woning dan wel wiens perceel zich bevindt binnen de grenzen van de gemeente waar de veldproeflocatie is gelegen.

Mevrouw M. Bos

U woont in de gemeente Lelystad. Gelet op uw woonplaats voldoet u niet aan het belanghebbende-begrip.

Bij brief van 2 april 2010 is u gevraagd informatie te verschaffen waaruit blijkt dat u een perceel hebt dat in principe is gelegen binnen de grenzen van een van de gemeenten waarin de veldproeven mogen plaatsvinden. Het betreft de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Eemmond, Emmen, Pekela en Veendam. In uw brief van 7 april 2010 en in uw brief van 23 april 2010 hebt u geen informatie verstrekt waaruit blijkt dat u in de genoemde gemeenten een perceel bezit of pacht.

Ook is gesteld noch gebleken dat u anderszins een rechtens te erkennen belang hebt dat direct bij het aangevochten besluit is betrokken. Daarom kunt u niet worden aangemerkt als belanghebbende, in de zin van artikel 1:2 van de Awb, bij het aangevochten besluit en kunt u niet worden ontvangen in uw bezwaren tegen dat besluit. Aan de behandeling van die bezwaren en de op 7 april 2010 en 23 april 2010 door u gestelde vragen kom ik dan ook niet meer toe.

**Portefeuille
Plaatsvervangend
Secretaris-Generaal**
Directie Bestuurlijke en
Juridische Zaken

Kenmerk
BJZ2010013275

Mevrouw W. van Dort

Hoewel mevrouw Van Dort u schriftelijk heeft gemachtigd om namens haar bezwaar in te dienen, moet zij ook belanghebbend zijn bij het aangevochten besluit.

Mevrouw Van Dort woont in de gemeente Den Haag. Gelet op haar woonplaats voldoet zij niet aan het belanghebbende-begrip.

Op 15 april 2010 heeft zij telefonisch aan de secretaris van de hoorcommissie laten weten dat zij niet in het bezit is of pachter is van een perceel dat is gelegen binnen de grenzen van een van de gemeenten waarin de vergunde veldproeven mogen plaatsvinden. Het betreft de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Eemsum, Emmen, Pekela en Veendam.

Ook is gesteld noch gebleken dat zij anderszins een rechtens te erkennen belang heeft dat direct bij het aangevochten besluit is betrokken. Daarom kan zij niet worden aangemerkt als belanghebbende, in de zin van artikel 1:2 van de Awb, bij het aangevochten besluit en kan zij niet worden ontvangen in haar bezwaren tegen dat besluit. Aan de behandeling van die bezwaren kom ik dan ook niet meer toe.

Stichting VoMiGEN

Hoewel Stichting VoMiGEN u schriftelijk heeft gemachtigd om namens haar bezwaar in te dienen, moet zij ook belanghebbend zijn bij het aangevochten besluit.

Op grond van haar doelstelling, namelijk 'het behartigen van het directe belang van de burger, de levensgenieter en de consument inzake genetische manipulatie' kan Stichting VoMiGEN als rechtspersoon worden aangemerkt als belanghebbende, in de zin van artikel 1:2 van de Awb, bij het aangevochten besluit en kan zij worden ontvangen in haar bezwaren tegen dat besluit.

De European GMO-free Citizens, Europees Consumentenplatform

U bent woordvoerder van de European GMO-free Citizens, Europees Consumentenplatform en hebt namens dat platform bezwaar ingediend. Dit platform moet belanghebbend zijn bij het aangevochten besluit.

Bij brief van 2 april 2010 is u gevraagd informatie te verschaffen waaruit blijkt dat de genoemde organisatie belanghebbend is bij het betrokken besluit. In uw brief van 7 april 2010 hebt u geen informatie verstrekt waaruit blijkt dat die organisatie belanghebbend is.

Ook is gesteld noch gebleken dat het platform anderszins een rechtens te erkennen belang heeft dat direct bij het aangevochten besluit is betrokken. Daarom kan het platform niet worden aangemerkt als belanghebbende, in de zin

van artikel 1:2 van de Awb, bij het aangevochten besluit en kan het niet worden ontvangen in zijn bezwaren tegen dat besluit. Aan de behandeling van die bezwaren kom ik dan ook niet meer toe.

**Portefeuille
Plaatsvervangend
Secretaris-Generaal**
Directie Bestuurlijke en
Juridische Zaken

Bezwaren van Stichting VoMiGEN

Kenmerk
BJZ2010013275

1. Bezwaarmaker, die tegenstander is van veldproeven met genetisch gemodificeerde aardappels, vraagt of schimmels die al in de bodem zitten of aan komen waaien en die zich kilometers kunnen verspreiden, DNA meenemen van deze gentech aardappel? Bezwaarmaker vraagt wat er dan in de bodem gebeurt. Zij vindt een afstand van drie meter van een ander niet-gentech gewas of beschermd gebied niet ver genoeg. Zij verwijst naar een aantal wetenschappelijke artikelen terzake.
2. Bezwaarmaker vraagt welke organisatorische maatregelen er worden genomen om onbedoelde verspreiding in de bodem van (resistente) schimmels te voorkomen. Volgens bezwaarmaker is die verspreiding reëel.
3. Volgens bezwaarmaker is de verleende wijzigingsvergunning in strijd met de 24e overweging van de preambule van richtlijn 2001/18/EG. Mevrouw Cramer heeft niet gesteld dat met soortgelijke aardappelplanten als die waarop het bestreden besluit betrekking heeft, proeven in laboratorium en kas zijn uitgevoerd in Nederland en het buitenland (stap-voor-stap-principe). Noch in de aanvragen en de milieurisicobeoordelingen noch in het bestreden besluit is een overzicht gegeven van deze proeven met vermelding van de vindplaats van de resultaten daarvan. Het bestreden besluit berust in zoverre in strijd met artikel 3:46 van de Awb niet op een deugdelijke motivering.
4. De wijziging betreft het toevoegen door AVEBE van een derde construct pBINAW4. Dat is volgens bezwaarmaker geen kleine wijziging die op een afgegeven beschikking kan worden aangevraagd. Voor grotere wijzigingen, zoals deze, is een nieuwe milieurisicoanalyse nodig.

Overwegingen ten aanzien van de bezwaren

1. De kans dat bodemschimmels DNA opnemen van genetisch gemodificeerde planten en dit DNA ook daadwerkelijk tot expressie brengen, is zeer klein, maar is niet voor 100 procent uit te sluiten. In de milieurisicoanalyse die ten grondslag ligt aan de oorspronkelijke beschikking DGM/SAS IM 04-004 en in het COGEM-advies over deze vergunning zijn effecten op de bodem als gevolg van genoverdracht al in beschouwing genomen. De gevolgen van een dergelijke overdracht zijn verwaarloosbaar. Overdracht van het kgz antisense construct naar bodemschimmels zal geen effect sorteren. Net als in de andere twee constructen waarvoor in beschikking DGM/SAS IM 04-004 vergunning is verleend, bevat pBINAW4 een antisense kgz construct. Het kgz gen codeert voor korrelgebonden zetmeelsynthase en is afkomstig uit aardappel. Het kgz gen is betrokken bij de zetmeelhuishouding van de aardappelplant en codeert dus niet voor een eiwit dat een mogelijk schadelijk effect kan hebben op andere bodembewoners. Het opleggen van een isolatieafstand om schimmelverspreiding te voorkomen, is dan ook niet aan de orde.

2. Zie mijn overwegingen onder 1.

3. Uit de oorspronkelijke aanvraag van AVEBE en de aan haar verleende vergunning DGM/SAS IM 04-004 komt duidelijk naar voren dat eerder een aantal proeven is uitgevoerd met genetisch gemodificeerde amylosevrije aardappels waarbij de amylosevorming wordt geremd. In deze proeven zijn nooit onverwachte milieueffecten geconstateerd als gevolg van de genetische modificatie. Ik doel hierbij specifiek op de in de vergunning genoemde veldproeven aangemeld onder DGM SAS IM 95-05, DGM/SAS IM 01-11, DGM/SAS IM 03-04, DGM/SAS IM 03-09, DGM/SAS IM 03-10. In deze veldproeven is geen gebruik gemaakt van planten die zijn verkregen met de vector pBINAW4, maar wel van twee andere vectoren die in DGM/SAS IM 04-004 zijn genoemd, te weten vector pKGBA50mf-Ir1 en vector pIRMASmf.

Voor alle drie de vectoren, daaronder begrepen pBINAW4, is het insert een zogenaamd antisense *kgz* construct. De aanwezigheid van dit construct in aardappelen zorgt ervoor dat de amylosevorming in de aardappel wordt geremd. De ingebrachte eigenschap is dus voor alle aangevraagde planten, ongeacht de gebruikte vector, gelijk. Dit geldt ook voor die aardappelplanten waarmee reeds proeven hebben plaatsgevonden. Bij de genetische modificatie is dus niet de gebruikte vector relevant, maar het insert dat codeert voor de eigenschap.

Aangezien er eerdere proeven en veldproeven zijn uitgevoerd met dezelfde en soortgelijke genetisch gemodificeerde amylosevrije aardappelen, zoals de met pBINAW4 geconstrueerde aardappel, bestaat er voldoende duidelijkheid dat het bestreden wijzigingsbesluit voldoet aan het stap-voor-stap beginsel dat is bedoeld in de 24e overweging van de preambule van richtlijn 2001/18/EG. Als gevolg daarvan is er voldoende inzicht vergaard met betrekking tot de risico's voor mens en milieu die zijn verbonden aan de aangevraagde werkzaamheden.

Ten overvloede kan worden gemeld dat werkzaamheden met aardappelplanten die zijn vervaardigd met de vector pBINAW4 al in 2008 zijn goedgekeurd onder DGM/SAS IM 07-004. In 2008 en 2009 zijn veldproeven met deze planten uitgevoerd. Hierbij zijn geen onverwachte milieueffecten geconstateerd.

4. De wijziging betreft het toevoegen van de vector pBINAW4. Zoals al genoemd in overweging 3., bevat pBINAW4 ook een antisense *kgz* construct, net als de twee andere constructen. In ieder van de constructen is naast het antisense *kgz* deel, ook een promotor en een terminator aanwezig. Deze zorgen voor de juiste expressie van het *kgz* deel, namelijk door het starten (promoter) en het stoppen (terminator) van het 'aflezen' van het *kgz* deel. In pBINAW4 is de terminator afkomstig van het *kgz* gen zelf, terwijl de terminator in de andere constructen afkomstig is uit *Agrobacterium tumefaciens*. Er is dus geen verschil in de werking van het construct in pBINAW4. Het toevoegen van dit construct verandert dus niets aan de milieurisicoanalyse van DGM/SAS IM 04-004. Omdat de

**Portefeuille
Plaatsvervangend
Secretaris-Generaal**
Directie Bestuurlijke en
Juridische Zaken

Kenmerk
BJZ2010013275

milieurisicoanalyse niet verandert door toevoegen van pBINAWA, betreft het slechts een kleine wijziging van de vergunning DGM/SAS IM 04-004.

**Portefeuille
Plaatsvervangend
Secretaris-Generaal**
Directie Bestuurlijke en
Juridische Zaken

Besluit

- Ik verklaar u niet-ontvankelijk in uw bezwaarschrift tegen het besluit van mijn ambtsvoorganger van 4 december 2009, kenmerk DGM/SAS IM 04-004/01;
- Ik verklaar mevrouw W. van Dort niet-ontvankelijk in haar bezwaarschrift tegen het besluit van mijn ambtsvoorganger van 4 december 2009, kenmerk DGM/SAS IM 04-004/01;
- Ik verklaar de European GMO-free Citizens, Europees Consumentenplatform, niet-ontvankelijk in zijn bezwaarschrift tegen het besluit van mijn ambtsvoorganger van 4 december 2009, kenmerk DGM/SAS IM 04-004/01;
- Ik verklaar de bezwaren van Stichting VoMiGEN ongegrond;
- Ik handhaaf het besluit van mijn ambtsvoorganger van 4 december 2009, kenmerk DGM/SAS IM 04-004/01.

Kenmerk
BJZ2010013275

Rechtsbescherming

Tegen dit besluit kunnen u en de overige belanghebbenden bij dit besluit binnen zes weken na de dag van verzending hiervan op grond van de Algemene wet bestuursrecht een gemotiveerd beroepschrift indienen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag. Het beroepschrift moet van een datum en van uw naam en adres zijn voorzien. U moet duidelijk aangeven waarom u tegen het besluit beroep instelt en zo mogelijk een kopie van het besluit meezenden. Voor de behandeling van een beroepschrift is griffierecht verschuldigd.

Hoogachtend,
de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,
voor deze:
de Directeur Bestuurlijke en Juridische Zaken,

mw. mr. ~~ds.~~ M.H. Hout

Deze brief is te vinden op

<http://www.gentechvrij.nl/plaatjesgen/bobim0400401mbos.pdf>

Mijn bezwaarschrift en aanvulling zijn te vinden op

<http://www.gentechvrij.nl/aardavebe09A.html>

Mijn pleitnota op

<http://www.gentechvrij.nl/aardavebepleite.html>

Het verslag van het ministerie van VROM is te vinden op

<http://www.gentechvrij.nl/plaatjesgen/aardavebeverslaghoorzitting150310.pdf>

Mijn reacties op het verslag van het ministerie van VROM zijn te vinden op

<http://www.gentechvrij.nl/plaatjesgen/vrombriefreactiehoorzitting.pdf>

<http://www.gentechvrij.nl/plaatjesgen/vrombriefreactiehoorzitting2debrief.pdf>